

Az Európai Levéltári Portál tartalomszolgáltatói és közművelődési tevékenysége

2023. május 23–24. ■ Stockholm, Svédország

Az Európai Levéltári Portál (Archives Portal Europe) a világ legnagyobb online levéltári gyűjtőportálja, amely térítésmentes kutatási lehetőséget biztosít több száz európai levéltár iratai között. A folyamatosan bővülő iratanyag mára meghaladja a 300 millió rekordot. Az online felületet működtető alapítványt két vezetői szintű bizottság irányítja. Az Intézményvezetők Bizottságában (Assembly of Associates) Magyarországot Mikó Zsuzsanna, a Magyar Nemzeti Levéltár (MNL) főigazgató-helyettese, a kisebb létszámú Irányító Testületben (Governing Board) pedig Szatucsek Zoltán, az MNL Informatikai és Innovációs Igazgatóságának vezetője képviseli. A tagországok a vezetőtestületek által kijelölt feladatok elvégzésével az országmenedzsereket bízzák meg. Országmenedzserei bizottsági ülésekre kéthetente kerül sor online formában, évente kétszer pedig jelenléti üléseket is szervez az alapítvány, jellemzően az Európai Unió soros elnökségét adó tagországban. A 2023. első félévében esedékes országmenedzser találkozó (Country Managers Meeting) házigazdai szerepét Svédország töltötte be, az eseményt a Svéd Nemzeti Levéltár (Riksarkivet) épületében rendezték meg. A bizottsági ülésen a magyarországi levéltárakat a Kulturális és Közművelődési Munkacsoportban (PR & Engagement Working Group) Szerényi Ildikó, az MNL főlevéltárosa mint magyarországi országmenedzser (APEF Country Manager for Hungary) képviselte.

A bizottsági ülésen Marta Musso, az APE tudományos és közművelődési képviselője ismertette a szervezet legfrissebb statisztikai adatait. A beszámoló szerint a portál 36 országból 24 nyelven, 5 különböző írásrendszerrel (latin, örmény, görög, cirill, héber) tesz közzé metaadatokat és digitális iratmásolatokat. A tartalomszolgáltató intézmények között találunk nemzeti levéltárakat, városi és területi levéltárakat, magánlevéltárakat, múzeumokat, egyházi levéltárakat és egyetemi levéltárakat is. Az Európai Levéltári Portál folyamatosan bővíti tartalomszolgáltatói körét, várja az érdeklődő levéltárak jelentkezését.

Az APE a tartalomszolgáltatás mellett tudományos és közművelődési tevékenységet is folytat. 2023 folyamán újraindította online Digitális Kiállításait, amelyeket az APE honlapon belül az Explore/Highlights menüpont alatt tekinthetnek meg az érdeklődők. A kiállítások aktuális európai szintű évfordulókhöz kötődnek, illetve olyan témákra fókuszálnak, amelyek a közös európai múlt, több európai országot is érintő folyamatokra, eseményekre helyezik a hangsúlyt. Céljuk a rendkívül sokszínű európai levéltári iratanyag bemutatása. Az első félév folyamán a következő témákban jelentek meg kiállítások: *Az Euró előtt (Before the Euro)*, *1848 alkotmányai (Constitutions of 1848)*, *Van Gogh és Picasso (Van Gogh and Picasso)*, *A romák Európában (Romani in Europe)*, *Királyi Levéltárak (Royal Archives)*.

Az *1848 alkotmányai* kiállítás a 175. évforduló alkalmából valósult meg, és a magyarországi áprilisi törvények bemutatásával indult. A kiállítás ugyanakkor megemlékezett a tavaly 800 éves évfordulóját ünneplő magyar kulturális kincsről, az Aranybulláról is. A *Romák Európában* kiállítás Magyarország kezdeményezésére valósult meg, és 2023. április 18-án indult útjára. A kiállítás az európai levéltárakban megtalálható, romákkal kapcsolatos dokumentumokat mutatja be, nyitó dokumentuma az 1423. április 18-án Luxemburgi Zsigmond által kiadott, a Magyar Nemzeti Levéltár őrizetében található, romák részére kiállított menlevél (HU MNL OL DL 107246). A kiállítást Pollák Péter, szlovák Európai Parlamenti képviselő, a Kulturális és Oktatási Bizottság tagja is elismerő szavakkal méltatta: „Nagy megtiszteltetés volt számomra, hogy az Európai Levéltári Portállal együttműködve a roma történelem legfontosabb dokumentumait bemutathatjuk virtuális kiállítás formájában, emléket állítva ezzel Luxemburgi Zsigmond 600 évvel ezelőtt kibocsájtott oklevelének. A kiválasztott dokumentumok jól illusztrálják a romák gazdag és sokrétű kulturális örökségét, valamint az európai levéltárak kimeríthetetlen gazdagságát. Bízom benne, hogy ez a kiemelkedő együttműködés felhívja a figyelmet a romák történetére, hiszen európai szinten oly gyakran merül feledésbe. Kifejezem tiszteletemet az európai levéltárak és küldetésük előtt, amelyek az elmúlt évtizedben nagyot léptek előre a digitális iratok népszerűsítése és a kulturális örökség megőrzése terén.”

Az Európai Levéltári Portál az év elején felhívást tett közzé, amelyben olyan szakmai önkéntesek jelentkezését várta, akik szívesen vesznek részt a portál közönségkapcsolati munkájában. A toborzott nemzetközi önkéntesek közreműködtek a digitális kiállítások létrejöttében és a portál népszerűsítésében is.

Kerstin Arnold, az APE képviselője beszámolt a 2023–24 folyamán zajló, a Deutsches Filminstitut & Filmmuseum által koordinált és részben az Európai Unió által finanszírozott DE-BIAS projektről, amelyben többek között az Europeana Alapítvány is partner (pro.europeana.eu/project/de-bias). A projekt a kulturális gyűjtemények leírásaiban található előítéletes kifejezéseket használó tartalmak kiszűrését célozza, és a kulturális örökség leírásának befogadóbb és tiszteletteljesebb megközelítését támogatja. A ma már károsnak ítélt szóhasználat jellemzően három területet érint: a migrációt és a koloniális múltat, a nemi és szexuális identitást, az etnikai hovatartozást és az etnikai-vallási identitást. Az európai partnerek fontosnak tartják az érintett, jellemzően kisebbségi közösségek bevonását a projektbe. A nem megfelelő szóhasználat felderítését

informatikai eszközökkel, mesterséges intelligencia segítségével kívánják megvalósítani, amelynek technikai fejlesztése megkezdődött. A szoftver képes lesz felismerni a kulturális gyűjtemények metaadataiban szereplő problémás kifejezéseket és javaslatokat tesz majd megfelelő kifejezések használatára. A szoftver célja, hogy elemezze az Europeana weboldalán öt különböző európai nyelven közzétett több mint 4,5 millió rekordot, és automatikusan felismerje és megjelölje a becsmérő nyelvezetet tartalmazó tételleírásokat. Az Európai Levéltári Portál várja azon levéltárak jelentkezését, akik a fent említett témákban tesznek közzé gyűjteményeket a levéltári portálon vagy egyéb tapasztalattal rendelkeznek a kérdést illetően.

Az Európai Levéltári Portál minden évben támogatni kívánja mind a jelenlegi, mind pedig a jövőbeni tartalomszolgáltatóit, valamint a portálon közzétett adatok tudományos és kreatív célú felhasználását, ezért különféle pályázati kiírásokat (APE Digitization Grants és APE Research Grants) hirdet meg, amelyekkel kisebb összegű támogatások nyerhetők el. Az aktuális pályázati kiírásokat a portál (www.archivesportaleurope.net) Tools menüpontjában vagy az Archives Portal Europe Facebook oldalán követhetik az érdeklődők.

Szerényi Ildikó

Első sor (balról): Katarina Ahlberg (Svédország), Kerstin Arnold (APEF), Raphaëlle Claude (Belgium), Manonmani Restif (Franciaország), Kristin Brøgger Jensen (Dánia)
Hátsó sor: Sanja Simic (Luxemburg), Vanja Rupnik (Szlovénia), Szerényi Ildikó (Magyarország), Marta Musso (APEF), Assimina Stathopoulou (Görögország), Konstantinos Stamatias (APEF)